

být teprve zpracovány, interpretovány a ideálně zapojeny do souhrnného výzkumu dějin naší památkové péče.

K původním dvěma řešitelům¹⁴ se postupně připojili další tři a angažováno bylo i několik externích regionálních spolupracovníků.¹⁵ Doposud se podařilo nahrát 20 rozhovorů, většinou však mnohahodinových. Intenzita pořizování nahrávek se postupně značně zvyšuje.¹⁶

Zaznamenávání rozhovorů s pamětníky i celé řešení výzkumného úkolu přináší dle očekávání nové metodické i tematické podněty, ale také problémy. Jejich rozbor bude ještě vyžadovat více času i sil, zde uvedme jen několik bodů:

- Při výběru respondentů vzniká otázka vymezení profese, profesionálního památkáře a významu role dalších zúčastněných.
- V rozhovorech získané informace jsou vždy zatíženy subjektivní sebereprezentací dotazovaného, zkráceny jeho pamětí a nelze je oprostít od emočního osobního příběhu.
- Bohužel věk případných respondentů určuje jejich praxi počínající až na výjimky nejdříve od sedmdesátých let 20. století, takže původní úmysl postihnout v rozhovorech památkovou péči v šedesátých, nebo dokonce padesátých letech se příliš nenaplnuje – zde je bohužel nejvíce patrný důsledek prodlev se zahájením skutečně systematického institucionálního výzkumu.
- Dále se ukazuje, že organizace samotných rozhovorů vyžaduje mnohem více práce a času a někdy i přemlouvání potenciálních pamětníků, z nichž většina neměla a nemá ambice být vyzdvihována a mnozí také obětovali památkové péči neúnosně mnoho, případně obor neopouštěli v dobrém.
- Ryze administrativní, ale významný problém spočívá v tom, že klíčový výstup v podobě nahrávek nekoresponduje s kategoriemi hodnocených výsledků výzkumu. To vede jednak k vytváření umělých výstupů, jednak k pokusu cílit rozhovory ne k získání co nejreprezentativnějšího pramene, ale k nějaké atraktivní zveřejnitelné formě.¹⁷

Zatímco letos výzkumný úkol vrcholí,¹⁸ čeká jej od příštího roku další pětiletá etapa v rámci navazujícího výzkumného projektu *Teorie a dějiny památkové péče*, která by měla znamenat jeho podstatné rozšíření. Především výzkumná oblast opět získává své patřičné systémové

i předmětové pojetí teorie a dějin památkové péče,¹⁹ podle všeho tak skutečně dojde na alespoň dílčí výzkum teorie památkové péče. Podobně dílčí výzkumy dějin oboru by také měly být četnější. Rozhovory s pamětníky budou pokračovat za účasti dalších spolupracovníků z většiny územních odborných pracovišť NPÚ, neboť je stále mnoho nedoceněných osobností naší památkové péče, které zatím nedostaly možnost podat své svědectví, i když mají k minulosti i současnosti našeho oboru mnoho co říci.

Článek vznikl v rámci výzkumné oblasti II. Dějiny památkové péče v českých zemích financované z institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace (IP DKRVO) poskytnuté NPÚ Ministerstvem kultury ČR.

Ing. arch. Vít JESENSKÝ, Ph.D.
NPÚ, ÚOP středních Čech
jesensky.vit@npu.cz

Mgr. Jakub BACHTÍK
Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.
bachtik@udu.cas.cz

Mgr. Jana PAŘÍZKOVÁ ČEVONOVÁ, Ph.D.
NPÚ, Generální ředitelství v Praze
cevonova.jana@npu.cz

■ Poznámky

dále spolupracovali: Stanislava Kučová, Lenka Milítká, Martin Tomášek, Jana Oberreiterová, Veronika Cinková, Zuzana Vlasáková, Martina Mertová.

¹⁶ Jak již bylo naznačeno, bylo v rámci úkolu provedeno také mnoho dalších výzkumných bádání a publikací a prezentací, které s úkolem souvisejí obsahově či metodicky. Pro dosažení cíle úkolu i jeho konkrétní řešení jsou tyto aktivity ale důležité, protože zprostředkovávají získané poznatky, zařazují je do odborného diskursu a zároveň zakládají východiska pro systematické řešení problematiky.

¹⁷ Lze doplnit, že publikační řada *Verba docent*, která byla k výzkumné oblasti *Dějiny památkové péče v českých zemích* přiřazena dodatečně, do orálního výzkumu pamětníků nezasahuje a probíhá nezávisle, jako samostatný úkol (dílní cíl).

¹⁸ Hlavním prezentovaným výstupem je knižní výbor rozhovorů – viz pozn. 2.

¹⁹ Dějiny památkové péče považujeme v disciplinární hierarchii za součást širšího pojetí teorie. Vyrovnání disciplín vyjádřené v sousloví je formální a má mnoho důvodů, mimo jiné zažité označování v oborové systematice a terminologii. Viz Jesenský (pozn. 7).

Europa Nostra – 60 let ochrany evropských památek

1

Obr. 1. Logo Europa Nostra. Převzato z: <https://www.europa-nostra.org/>, vyhledáno 23. 10. 2023.

Na poli evropského kulturního dědictví působí velký počet organizací zaměřujících se na ochranu památek, přičemž svým postavením a vlivem v Evropě je jednou z nejsilnějších Europa Nostra. Nezávislá nevládní organizace byla založena v roce 1963 v Paříži. Dnes působí v téměř padesáti zemích Evropy, jejími členy je více než 250 organizací (sdružení nebo nadací) a kolem 150 přidružených partnerů, mezi něž patří například státní úřady nebo soukromé firmy. Europa Nostra je tak v současnosti nejdůležitější partnerskou sítí, která dokáže být zároveň jak důležitým lobbistickým nástrojem, tak advokátem kulturního dědictví na regionální, národní a evropské úrovni. Je organizací, která pro prosazování zájmů kulturního dědictví využívá také své úzké vazby na UNESCO nebo vládní úřady mnoha mimoevropských zemí. Sama se dnes definuje jako občanský hlas za kulturní dědictví. Financovaná je z pravidelných příspěvků a darů svých partnerů a spadá pod program Evropské komise Kreativní Evropa. Jejím sídlem je nizozemský

2

3

Obr. 2. Secesní budova kasina v rumunské Konstanci, zařazená na seznam sedmi nejohroženějších památek Evropy. Foto: Roman Robroek, 2018 (CC BY-NC-SA 2.0).

Obr. 3. V roce 2019 se konal evropský kulturní summit Europa Nostra v Paříži a byl tematicky úzce spojen s probíhajícími záchrannými pracemi na požárem poškozené katedrále Notre-Dame. Foto: François Calame, 2023 (CC BY-NC-SA 2.0).

Haag a své zastoupení má také v České republice. Mezi české partnerské organizace patří Asociace majitelů hradů a zámků, Institut pro památky a kulturu, Klub Za starou Prahu nebo v Británii sídlící organizace The Friends of Czech Heritage apod. Přidruženými partnery jsou Národní památkový ústav a Univerzita Karlova.

Na jednom pódii

Pro šíření svého hlasu využívá Europa Nostra několik nástrojů. Mezi hlavní patří udělování

evropských cen za kulturní dědictví, síťování s dalšími (ne)evropskými organizacemi nebo okamžité reakce na aktuální mezinárodní témata, která napojuje na problematiku kulturního dědictví. Evropské kulturní summity každoročně pořádá v různých evropských městech tak, aby jejich prostřednictvím nejen soustředila evropské politické a kulturní instituce na jedno pódium, ale aby debatou s lokálními úřady a vládami upozorňovala na současné otázky. V roce 2019 se summit konal v Paříži, a byl tak tematicky úzce spojen s probíhajícími záchrannými pracemi na požárem poškozené katedrále Notre-Dame. V roce 2022 jej hostila Praha, město, které je důležitou křižovatkou pro západní a východní Evropu. Tématem proto byla ochrana památek a kulturního dědictví během válečných konfliktů s odkazem na válku na Ukrajině. Letošní setkání proběhlo v Benátkách, světoznámém městě, jehož památky se potýkají hned s několika problémy najednou: overturismem, tlaky společností provozujících obrovské výletní lodě, vysídlováním místních obyvatel, ale také se změnou klimatu a s ní spojenou stoupající hladinou moře, kterou řeší systémem MOSE. Zvyšování povědomí o organizaci Europa Nostra napomáhá také reprezentace v osobě jejího prezidenta. Jím byl například v letech 1990–2007 dánský korunní princ Henrik. Dvanáct let zastával funkci prezidenta Plácido Domingo, světoznámý tenor a jeden z nejvlivnějších pěvců v historii opery. Jeho postavení a známosti v kulturním i společenském světě napomáhaly organizaci lépe se prezentovat a podporovat své cíle. Domingo v roce 2022 předal funkci operní pěvkyni a sólistce Cecilii Bartoli.

Kukský efekt

Ceny za kulturní dědictví uděluje Europa Nostra od roku 1978. Každoročně tak oceňuje nejlepší praxi na poli památkové péče, řízení, výzkumu, vzdělávání a komunikace v Evropě. S bližší spoluprací s Evropskou komisí od roku 2002 se ceny přejmenovaly na Ceny Evropské unie za kulturní dědictví / Ceny Europa Nostra. S menšími změnami se název od roku 2019 ustálil jako Ceny Evropského dědictví / Ceny Europa Nostra a spolu s tím se ustálilo také pojetí cen. V roce 2008 se místo diplomů a grantů na restaurování a rekonstrukci až ve výši 20 000 eur začaly udělovat v jednotlivých kategoriích ceny a Grand Prix. Dnes se v celkem pěti kategoriích (do roku 2021 pouze první čtyři) udělují ceny až 30 památkám, projektům nebo osobnostem, a to v kategoriích:

1) Obnova a konverze, 2) Výzkum, 3) Vzdělávání, odborná příprava a dovednosti, 4) Občanská angažovanost a zvyšování povědomí a 5) Osobnosti kulturního dědictví.

Doplňuje je také cena veřejnosti, z níž vzejde vítěz s největším počtem hlasů. V každé kategorii je vybráno kolem osmi až deseti laureátů, kteří se sejdou na evropském summitu. Jednotlivé projekty dostávají prostor, aby se představily. Jde o jedinečnou příležitost, jak se blíže setkat se všemi oceněnými a vyměňovat si praktické zkušenosti a kontakty. V každé kategorii je posléze vybrán hlavní vítěz, který obdrží Grand Prix a s ní spojenou peněžitou odměnu 10 000 eur.

K další propagaci Europa Nostra a oceněné památky, zejména na národní a regionální úrovni, přispívá povinnost každého vítězného projektu uspořádat národní slavnost. Během ní se na oceňovaných budovách odhalují bronzové plakety a schází se celá komunita. Evropský rozměr úspěchu dané památky je často vědním tématem i pro média a promítá se také do zvýšeného zájmu návštěvníků. Svědčí o tom i zkušenost z areálu hospitálu Kuks, který od své obnovy v roce 2015 držel po tři roky počet návštěvníků nad hranicí 100 000. Jednou z důležitých příčin tak vysokého zájmu bylo pro hospitál v roce 2017 získání Grand Prix Europa Nostra, které se v České republice přezdívá „památkářský Oskar“ a o níž informovala všechna hlavní celostátní média.

Ceny jsou vnímány jako prestižní, což ukazuje konstantní počet 200 až 300 projektů, které jsou každý rok nominovány. Jedná se jak o projekty spojené s památkami, galeriemi a muzei, které jsou světově proslulé, tak o projekty, jejichž význam je hlavně regionální. Nominací se památka posouvá z omezené národní konkurence na evropskou, kde je o to těžší se prosadit. Jen pro zajímavost, od roku 2002 porota vybírala z celkem 3 741 nominací zaslaných ze 46 zemí, z nichž bylo oceněno celkem 618 projektů ze 34 zemí Evropy. Nejčastěji se objevují projekty spojené s obnovou a restaurováním nemovitých památek, jako jsou kaple, kostely, kláštery, vily, lázně, zahrady, školy, dopravní nebo průmyslové stavby. Europa Nostra chápe kulturní dědictví a jeho ochranu v širokém slova smyslu a oceňuje tak například udržování starých řemesel, postupů a technik, mezi které mohou patřit i původní techniky rybolovu, projekty digitalizace nebo archivace, ale také obnovování turistických stezek napříč zeměmi. Důležitým hlediskem při výběru laureátů není jen samotná rekonstrukce nebo obnova památky, ale důraz se klade na udržitelnost, na její další využívání, na zapojování

4

místních komunit a oslovování širšího publika ve smyslu dalšího vzdělávání a vyvolávání zájmu o kulturní dědictví. Jinými hledisky jsou šetrné přístupy vedoucí k ochraně okolního životního prostředí, mezinárodní spolupráce, alternativní způsoby financování (například crowdfundingová kampaň při rekonstrukci rotundy sv. Václava v Praze) nebo propagace památky. Nastavením takovýchto parametrů se porotě daří vyhýbat komerčním, prvoplánovým a rychlým obnovám nebo rekonstrukcím, které by při jejich ocenění mohly poškodit jméno památky. Naopak do popředí se dostávají různé restaurátorské postupy a pohledy na práci s památkami, které v jiných zemích mohou inspirovat a stát se standardy.

Všechny nominace jsou od roku 2012 archivovány na Univerzitě dalšího vzdělávání v Kremži (Universität für Weiterbildung Krems) v Rakousku. Archivní dokumenty jsou dostupné na webu a průběžně zpracovávány, o čemž svědčí vydávání společné publikace *Industrial and Engineering Heritage in Europe*. Kniha vydaná v roce 2021 přibližuje 50 oceněných projektů z 19 zemí Evropy, které se věnují průmyslovému technickému dědictví.

Sedm nejohroženějších

Udílením evropských cen za kulturní dědictví a představováním příkladných přístupů k památkové péči a obnovám se do pozadí pozornosti začaly dostávat jiné důležité památky, které naopak ohrožovala nevšímavost majitelů, havarijní stav nebo je čekala demolice. Od roku 2013 proto Europa Nostra začala vyhlášovat

Obr. 4. Udílení evropských cen za kulturní dědictví Europa Nostra v Praze dne 26. 9. 2022. Foto: Archiv NPÚ, 2022.

sedm nejohroženějších památek Evropy. Cílem není poukázat na důvody, které vedly k takovému stavu, ty bývají většinou dobře známé, ale hlavně pomoci najít způsoby a řešení pro jejich záchranu. Základem jsou rozhovory se správci objektů a sběr informací, které jsou ve spolupráci s Evropskou investiční bankou a Rozvojovou bankou Rady Evropy základem pro strategickou zprávu, v níž jsou nezávisle identifikována a vyhodnocena všechna rizika a formulován soubor doporučení, která mají vést nejlépe k obnově a zpřístupnění památky. Příklad významné secesní budovy kasina na břehu Černého moře v rumunské Konstanci ukazuje, že zahrnutí do uvedeného seznamu, který památce načas přinese celoevropský ohlas, může podnítit soustředěnější spolupráci zájmových stran a pružnější rozhodování výkonných orgánů vedoucí k postupné nápravě. Na druhou stranu může seznam podpořit lokální aktivistické spolky, aby byly více slyšet v Evropě, a zajistit další vyjádření mezinárodních institucí a odborníků. Samotné demolici, jako v případě Y-bloku v norském Oslu, ale zabránit nedokáže. Za Českou republiku se na seznam v roce 2019 dostal státní zámek Jezeří. Vedle strategického dokumentu, jehož dobu zpracování ovlivnila pandemie covidu, se památce zasazené do bezprostřední blízkosti uhelného dolu a její dramatické historii dostalo zvýšeného zájmu i v zahraničí a stala se, jako

5

6

Obr. 5. Zámek Kynžvart, medaile v kategorii *Obnova a restaurování* v roce 2001. Foto: Archiv NPÚ, 2001.

Obr. 6. Hospitál Kuks, medaile v kategorii *Obnova a restaurování* v roce 2017. Foto: Archiv NPÚ, 2017.

již poněkolkáté, symbolem kulturního dědictví ve vztahu k životnímu prostředí a klimatickým změnám.

Pražský manifest

Europa Nostra neopakuje osvědčený formát kulturních summitů a předávání cen, ale stále hledá nové možnosti spolupráce. Své zkuš-

nosti předává a postavení posiluje uzavíráním spolupráce a memorand s dalšími mezinárodními institucemi. Snaží se v těchto krocích reagovat na aktuální témata spojená s kulturním dědictvím. Jmenujme například memorandum s ALIPH – Mezinárodní aliancí pro ochranu dědictví v konfliktních oblastech. Stejně tak je účinná v aktivizaci témat, která vkládá do manifestů diskutovaných a vyhlášených na konci summitů. Od roku 2022 jsou manifesty výstupem široké a veřejné politicko-kulturní debaty odborníků, kteří se názorově setkávají v rámci nové sítě evropského kulturního dědictví Agora, financované Kreativní Evropou. Na

konci pražského summitu byl ratifikován Pražský manifest a letos v Benátkách zase Benátský manifest pro evropské kulturní občanství. V dokumentech jsou jasně formulovány aktuální potřeby a požadavky evropského kulturního dědictví, které signatáři mohou předkládat na regionálních nebo národních politických úrovních a snažit se o změny ve vnímání a přístupu ke kulturnímu dědictví. Pro samotnou organizaci Europa Nostra jsou tyto dokumenty způsobem, jak formulovat a argumentovat aktuální požadavky kulturního dědictví při jednáních se zástupci evropských institucí. Uvedený Pražský manifest jako klíčový dokument summitu kladl důraz na roli kulturního dědictví při řešení problémů plynoucích například z vojenských konfliktů, přesněji ruské agrese na Ukrajině, nebo dopadů klimatických změn na společnost a životní prostředí. Sedm konkrétních návrhů pro kulturu a dědictví mělo a má posílit pozici evropských iniciativ, jako je Nový evropský Bauhaus, podtrhnout hodnoty strategických aktivit na poli mezinárodní spolupráce a podpořit urychlení přechodu Evropy na klimaticky neutrální kontinent a mimo jiné také k naplnění cílů OSN v rámci udržitelného rozvoje.

Svou širokou síť partnerů z řad kulturních a památkových institucí a jednotlivců, jakož i dlouhodobé zkušenosti a kontakty na regionální, národní nebo evropské úrovni Europa Nostra v letošním roce přetavila do vytvoření Hubu pro evropské kulturní dědictví. Jedná se o pilotní projekt zřízení centra podporovaného dále Europeanou, Euricities, ICLEI (nevládní organizace Místní samosprávy pro udržitelnost) a Institutem pro kulturní dědictví pod Katolickou univerzitou v Lovani. Do roku 2025 je tak zajištěna činnost nezávislého konsorcia, které má formou kampaní podporovat společné působení stávajících iniciativ a organizací v oblasti kulturního dědictví, odborníků zaměřujících se na kulturní dědictví i dobrovolníků. Konsorcium dále bude podporovat kulturní politiky na všech úrovních správy s prosazováním transformace společnosti v rámci digitalizace, životního prostředí a sociálních cílů na místních úrovních a poukazovat na kulturní dědictví jako strategický zdroj politiky Evropské unie.

Obr. 7. V roce 2017 převzala generální ředitelka Naděžda Goryczková za NPÚ ocenění za obnovu a restaurování hospitálu Kuks. Foto: Archiv NPÚ, 2017.

Přehled ocenění České republiky podle kategorií¹

Kategorie Ochrana a restaurování (nově Obnova a konverze)

1990

Nákupní zóna Na Můstku v Praze, restaurování deseti domů v pěší zóně Na Můstku (autor a realizace projektu architekti Pavel Kupka, Bohumil Blažek a Markéta Lierová)

1999

Národní divadlo v Praze, příkladné restaurování historické budovy – medaile v kategorii (autor a realizace projektu ND)

Za vynikající obnovu proslulé historické budovy z 19. století.

2000

Müllerova vila v Praze, příkladné restaurování funkcionalistické vily architekta Adolfa Loose a jejího interiéru podle původního konceptu (autor a realizace projektu MHMP)

Za příkladnou obnovu budovy, pozemku a vnitřního vybavení na základě rozsáhlého dokumentačního výzkumu původní koncepce Adolfa Loose.

2001

Zámek Kynžvart, komplexní obnova zámku – medaile v kategorii (autor a realizace projektu NPÚ)
Za příkladnou a komplexní obnovu budovy evropského kulturního významu, včetně její knihovny a cenných sbírek původního zařízení a dalších uměleckých děl.

2003

Český Krumlov, restaurování barokního divadla zámku – Grand Prix v kategorii (autor a realizace projektu NPÚ)
Za mimořádné restaurování divadelní sbírky, včetně kulís, mobiliáře a kostýmů, zachované v celém rozsahu v původním prostředí.

Praha, obnova a restaurování Valdštejnského paláce – čestný diplom v kategorii (autor a realizace projektu Senát Parlamentu ČR)
Za komplexní restaurování a rekonstrukci paláce, respektující jeho původní autentickou architektonickou kvalitu, a za mimořádnou pozornost věnovanou jeho urbanistickému uspořádání.

7

2004

Státní zámek Konopiště, restaurování sbírky sv. Jiří arcivévody Františka Ferdinanda d'Este – čestný diplom v kategorii (autor a realizace projektu NPÚ)

Za vynikající a ohleduplné restaurování monotematické umělecké sbírky do původní podoby a uspořádání její expozice a za poskytnutí historického vhledu na sběratele a jeho dobu.

2006

Státní hrad Karlštejn, restaurování deskových maleb Mistra Theodorika v kapli sv. Kříže – čestný diplom v kategorii (autor a realizace projektu NPÚ)

Za příkladnou analýzu a ochranu rozsáhlé a jedinečné sbírky gotických maleb, které byly vystaveny obrovskému klimatickému tlaku.

2008

Český Krumlov, restaurování a konzervování jižního průčelí Horního hradu v areálu státního hradu a zámku – Grand Prix v kategorii (autor a realizace projektu NPÚ)
Tento projekt zavádí nové standardy české památkové péče a je oceňován jako vynikající příklad ohleduplného přístupu k ochraně památek v Evropě.

2017

Hospitál Kuks, Granátové jablko, komplexní obnova areálu – Grand Prix v kategorii Obnova a konverze (autor a realizace projektu NPÚ)
Obnova hospitálu Kuks, která je integrovaným projektem stavební a krajinářské památkové

péče, je na nejvyšší úrovni. Její multidisciplinární a mezioborový přístup je chvályhodný a měl by sloužit jako silný příklad pro projekty památkové péče v celé Evropě.

2018

Praha, rotunda sv. Václava – cena v kategorii (autor a realizace projektu UK)
Vystavení archeologických vrstev a úsilí o prezentaci a interpretaci těchto pozůstatků. Projekt je příkladem dobré ochrany in situ a začlenění památky do výuky studentů a veřejnosti.

2021

Jakobínka v Rožmberku nad Vltavou, restaurování středověké věže – čestné uznání poroty v kategorii (autor a realizace projektu NPÚ)

2023

Lobeč, Parostrojní pivovar – cena v kategorii (autor a realizace projektu Jana a Pavel Prouzovi)
Tato obnova je dobrým příkladem citlivé rehabilitace průmyslového dědictví, která velmi dobře zachovala původní charakter a původní využití pivovaru v Lobeči.

■ Poznámky

1 Doplnění seznamu oceněných, který je zpracován in: Eva Lukášová, Úspěchy památkové péče na mezinárodním poli, *Zprávy památkové péče* LXVIII, 2008, č. 5, s. 438–439.

8

9

Kategorie Výzkum (původně Vynikající studie v oblasti kulturního dědictví)

2006

Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Čechách – čestné uznání v kategorii (vydavatel NPÚ)

2009

Série pěti restaurátorských katalogů (2004–2008) z Arcidiecézního muzea v Olomouci – cena v kategorii (autor a realizace AMO)
Porota oceňuje vynikající realizaci těchto katalogů, které lze považovat za umělecká díla. Oceňuje je pro jejich vysokou technickou úroveň a citlivost vůči restaurátorským zásahům muzea. Tato sbírka přesně popisuje vědeckou a estetickou stránku této práce, čímž se stává

pedagogickou pomůckou přístupnou široké veřejnosti.

2010

Restaurátorská studie Horního hradu státního hradu Bečov – cena v kategorii (autoři Václav Girsá, Miloslav Hanzl, Dagmar Michoinová a Tomáš Wizovský)
Porota vysoce ocenila metodický přístup v projektu památkové ochrany hradu Bečov. Zejména citlivost vůči zachování hodnoty autenticity a provedení inovativní přístup by mohly být východiskem i pro další výzkumné projekty nejen na českém území.

2011

Dřevěné kostely a zvonice v Evropě – cena v kategorii (autoři Jiří Langer, Karel Kuča)

Obr. 8. Zámek v Bečově. V roce 2010 obdržela restaurátorská studie obnovy Horního hradu cenu Europa Nostra v kategorii Výzkum. Foto: Archiv NPÚ, 2010.

Obr. 9. Důl Michal v Ostravě-Vítkovicích. V roce 2017 obdržel NPÚ cenu Europa Nostra za projekt Památky nás baví. Foto: Miroslav Indra, 2017.

Porota ocenila rozsah této dvousvazkové studie o dřevěných kostelích a zvonících, které jsou obzvláště ohroženou součástí našeho společného evropského dědictví. Velké množství církevních staveb z mnoha částí Evropy, které jsou dobře ilustrovány a tříděny tak, aby zdůraznily podobnost stylů, je skutečně působivé. Předpokládá se, že tyto publikace by mohly sehrát významnou roli při ochraně dědictví, o němž pojednávají, a porota se domnívala, že toto dílo je natolik významné, že by byl žádoucí jeho překlad do angličtiny.

Kategorie Vzdělávání, odborná příprava a zvyšování povědomí

2017

Památky nás baví – cena v kategorii (autor a realizátor projektu NPÚ)
Celkový přístup ke zhodnocování kulturního dědictví pomocí vzdělávacích projektů je skutečně působivý. Jedná se o první celostátní systematický přístup k propojování různých center kulturních aktivit a vzdělávacích středisek v České republice a jeho programy šité na míru konkrétním cílovým skupinám se staly výjimečným příkladem pro země, které se potýkají s podobnými problémy v celé Evropě, zejména pro způsob, jakým pracují na propojení odborníků s amatéry a na zapojení dětí s různým rozsahem schopností.

2020

Přeshraniční spolupráce pro evropskou klasickou hudbu – cena v kategorii (autor projektu CESNET)
Jedná se o vynikající příklad technologické inovace využití v hudebním dědictví. Je pozoruhodný tým, jak umožňuje výměnu znalostí a vytváření nových spoluprací a zkušeností. Plně přispívá k udržitelnosti a překonává ekonomické překážky tím, že snižuje nutnost cestování, a tedy i související náklady; odstraňuje vzdálenost mezi profesionály a hudebníky po celém světě a umožňuje jim hrát společně v jednu chvíli. Tato technologie byla úspěšně využita a testována a získala si důvěru a podporu hudebníků. Je dobře použitelná i ve všech ostatních oblastech kulturního dědictví v Evropě.

Kategorie Přínos jednotlivce nebo skupiny pro ochranu kulturního dědictví

2011

Tomáš Durdík, cena v kategorii

Tomáš Durdík se již 40 let výjimečným způsobem zasazuje o výzkum, zachování a ochranu hradů a opevnění, které jsou součástí národního dědictví v České republice a bývalém Československu. Vyvinul vynikající holistický přístup k této práci, kdy se zabývá jak historií, architektonickou formou a typologií těchto historických památek, tak i jejich politickým a společenským významem a jejich uměleckými kvalitami a symbolickým významem.

Grant Europy Nostry

2001

Zámek Nelahozeves, restaurování sgrafitových omítek (nositel grantu Gemaart)

2003

Dům malíře Jiřího Trnky, Praha 1 (nositel grantu Gemaart)

Čestná medaile

2002

Dobroslav Líbal

Mgr. Tomáš ŘEPA, Ph.D.

NPÚ, Generální ředitelství v Praze

repa.tomas@npu.cz

Padesát Cen Europa Nostra pro technické památky pohledem jedné publikace

HANUS, Christian, LACONTE, Pierre, SICKINGER, Richard a SMITH, Paul (eds.). *Industrial and Engineering Heritage in Europe = Das industrielle und technische Erbe in Europa = Le patrimoine industriel et technique en Europe. 50 Winners of the European Heritage Awards / Europa Nostra Awards*. Krems: Edition Donau-Universität Krems, 2021. 264 s. ISBN 978-3-903150-74-4. DOI 10.48341/gdd9-c089

Soutěže spojené se slavnostním vyhlášením vítězů jsou významným nástrojem pro zvyšování povědomí o tom, jaké důležité akce ve společnosti proběhly, ať již jde o sport, umělecké počiny, novou architekturu nebo péči o kulturní dědictví. I v domácí památkové péči jsou udělována různá ocenění, ať se jedná o aktivity krajské, kampaně občanských sdružení, nebo – od roku 2014 – Cena NPÚ, známá jako *Patrimonium pro futuro*.¹

Vedle národních soutěží má vysokou společenskou prestiž systém organizace Europa Nostra, jež propojuje působnost mnoha organizací po celé Evropě, které se zabývají ochranou historických památek a podporou zhodnocení evropského kulturního dědictví (podrobněji o činnosti Europa Nostra viz předchozí článek v tomto čísle,² ve kterém je uveden i plný český název aktuálně udělovaného ocenění – Ceny Evropského dědictví / Ceny Europa Nostra).³ V rámci soutěže přirozeně vzniká i velké množství zajímavé dokumentace, pečlivě připravené předkladateli nominací. V roce 2012 byly tyto materiály svěřeny Podunajské univerzitě v Kremsu, která se na kulturní dědictví dlouhodobě zaměřuje. Pečlivě zpracovaný archiv je dostupný na webu.⁴ Dovolím si navázat informací o využití shromážděné dokumentace za účelem popularizace úspěchů při obnově a nalezení nových funkcí pro průmyslové a technické památky. Důraz na tento segment hmotného dědictví v působnosti Europa Nostra je povzbuzující i pro Českou republiku, kde se památková péče i činnost řady výzkumných kolektivů rovněž snaží na jeho specifika dlouhodobě s různou mírou úspěšnosti poukazovat.

Oproti širšímu informování o udělování cen v několika kategoriích je méně známo, že ve struktuře sdružení Europa Nostra vznikl specifický Výbor pro průmyslové a inženýrské dědictví *Europa Nostra* (Industrial and Engineering Heritage Committee, dále také „Výbor“ nebo zkratka

1

Obr. 1. Titulní strana knihy *Industrial and Engineering Heritage in Europe*.

anglického názvu „IEHC“). Rovnou uvedme, že vedle organizačních a kontrolních výborů jde o jediný tematický odborný výbor, což je jistě zajímavé a vypovídající. Hlavním cílem Výboru je podporovat hodnoty společného evropského průmyslového a technického dědictví a projekty, které se snaží toto dědictví chránit, obnovovat a interpretovat ve všech jeho aspektech. Součinností Výboru a univerzity v Kremsu pak vznikla v roce 2022 pozoruhodná publikace (obr. 1),

■ Poznámky

1 Přehled cen *Patrimonium pro futuro* podle ročníků obsahuje stránka <https://www.npu.cz/cs/o-nas/projekty/patrimonium>, vyhledáno 11. 11. 2023.

2 Tomáš Řepa, *Europa Nostra – 60 let ochrany evropských památek*, *Zprávy památkové péče* LXXXIII, č. 3, s. 289–295.

3 *European Heritage Awards / Europa Nostra Awards*. Názvy ocenění se poněkud lišily před rokem 2008. Do roku 2006 byly ceny udělovány jako diplom, medaile a cena; od roku 2008 získávají laureáti Cenu nebo Velkou Cenu (Grand Prix). Z toho důvodu zde nejsou dále ocenění detailně specifikována, neboť to pro kontext článku není důležité a je případně užíváno zkrácené označení „Cena EU/EN“.

4 *European Heritage Awards-Archive*, viz <https://europeanheritageawards-archive.eu/>, vyhledáno 12. 11. 2023.